

G. G. DEPT

Een Vlaamsche Kolonie in Wales

(1107)

Overdruk uit
*Annales de la Société d'Emulation
de Bruges*, tom. LXXIV (1931).

BRUGGE

Drukkerij JOS. DE PLANCKE, Sinte-Clarastraat, 1.

—
1931

Een Vlaamsche Kolonie in Wales (1107)

De Vlaming die in het zuid-westelijk gedeelte van Wales vertoeft is niet weinig verbaasd in die tamelijk vergelegen streek een taal te hooren spreken die hier en daar op het Vlaamsch gelijkst. Volgende woorden b. v. zullen zijn aandacht opwekken — zuiver Vlaamsche woorden die niet in het Engelsch gebruikt worden :

Z-W-WALES	ENGELSCH	VLAAMSCH
claps	idle tales	W-VI. claps
coglina	little balls	kogels
erger	to wrangle	ergeren
maund	basket	mand
scadly	evil	schadelijk
slink	poor	slinksch
apple-flap	turnover	W-VI. appel-flauwte
droppel	threshold	drempel
grip	ditch	greep
hagelstone	hailstone	hagelsteen
kleers	glands	klier
vel	skin, hide	vel
voor	furrow	voor
vonk	spark	vonk (1)

(1) PHILLIPS I. W. and WARREN FR. J. *The history of Haverfordwest with that of some Pembrokeshire parishes*, z. pl. 1914, 8°, bl. 203 en v. geeft een lange lijst van die woorden. Zie ook OWEN H. *Flemings in Pembrokeshire*, in *Archaeologia Cambrensis*, 5° reeks d. XII (1895), bl. 103 en 106. Volgens PHILLIPS J. *The history of Pembrokeshire*, London 1909, 8°, bl. 130: « the Pembrokeshire dialect is largely moulded on the speech of the Flemings »; hij voegt er bij: « the characteristics, as well mental [as physical, of our Flemish forbears form the substratum of the Pembrokeshire character. The Flemish physique is abundantly in evidence ».

Tusschen welke grenzen worden die woorden ge- bezigd? Men hoort ze alleen maar in Pembrokeshire, 't is te zeggen in het kleine schiereiland gelegen ten westen van de baai van Carmarthen: een laag kustland dat afgescheiden is van de Engelsche vlakten door het bergland van Wales waar het Keltisch nu nog sterk overwegend is (1). In Pembrokeshire integendeel is het Keltisch geheel verdwenen en men spreekt er, volgens Trevor Lewis, een soort *lingua franca* bestaande in hoofdzaak uit Engelsch met daarbij woorden van anderen en vooral Vlaamschen oorsprong.

Is het niet eigenaardig Vlaamsche klanken in Wales terug te vinden? Misschien zou men geneigd zijn daarop te antwoorden: toch niet, we weten immers dat vele Vlamingen deelnamen aan de verovering van Engeland in 1066 en dat er sedertdien heel wat andere naar Engeland en Schotland emigreerden o. m. in de XIe en XIIe eeuwen als huurlingen van den Engelschen koning, in de XVIe eeuw als vluchtelingen (2). Maar hoe komt het dan dat Vlaamsche woorden niet in andere distrikten zijn blijven voortbestaan? Omdat Pembrokeshire zoo erg afgezonderd is van Engeland door het eigenlijke Wales? Best mogelijk. Maar ook omdat de Vlamingen veel talrijker geweest zijn in Wales dan in andere gedeelten van Engeland, omdat zij er feitelijk een kolonie gesticht hebben in het begin der XIIe eeuw, — wat dan ook de oorzaak is geweest van het verdwijnen van het Keltisch.

(1) TREVOR LEWIS, *Sur la distribution du parler gallois dans le Pays de Galles d'après le recensement de 1921. Annales de Géographie*, 1926, bl. 412-18. — H. J. FLEURE, *Wales* in A. G. OGILVIE, *Great Britain, essays in regional geography*. Cambridge 1928, 8°, bl. 244-45. — A. DEMANGEON, *Les îles britanniques* (Vidal de la Blache, *Géographie Universelle* d. I). Paris 1927, 8°, bl. 179.

(2) Cf. G. DEPT. *Les influences anglaise et française en Flandre au début du XIIIe siècle*. Gent 1928, 8° (Universiteit te Gent. Werken uitgegeven door de Faculteit der Wijsbegeerte en Letteren, afl. 59), bl. 20 en v., 55 en v., 108 en v., 156 en v.

In de volgende bladzijden zullen wij het feit van de Vlaamsche kolonisatie in Wales onderzoeken. Eerst zullen wij vaststellen dat de Vlamingen die in 1107 naar Wales overgescheept zijn van het Noorden van Engeland kwamen. Daarna zullen wij de oorzaken van die migratie opzoeken om eindelijk onze aandacht te vestigen op de gevolgen van de kolonisatie voor Pembroke-shire zelf.

I.

"*Flandrenses ad Ros venerunt*" (1). Zoo spreken *sub anno* 1107 in korte doch onbetwistbare woorden de *Annales Cambriae* de meest betrouwbare bron voor de geschiedenis van het schiereiland Wales in de Middel-eeuwen. Al dadelijk voelt men dat de aankomst van de Vlamingen op zulk een treffende wijze vermeld in de, voor dat tijdperk, uiterst kortbondige *Annales* een feit van groot belang is geweest voor Pembroke-shire. Het gaat hier niet over Vlaamsche huurlingen die tijdelijk in Wales vertoefden om er de heerschappij van den koning van Engeland te vestigen. Het korte zinnetje kan maar op één enkele manier uitgelegd worden: er is sprake van een groep Vlamingen die zich in Wales komen neerzetten en er dus een kolonie stichten. Hoe zouden wij er kunnen aan twifelen? De *Annales Cambriae* zelf, voor de latere jaren, zijn vol bewijzen van het bestaan van de Vlaamsche kolonie. Bovendien komen andere bronnen onze thesis staven: de *Brut y tywysogion*, een der bijzonderste Keltische bronnen (gelijktijdig van af 1100) zegt uitdrukkelijk dat de inwoners van Wales bij den inval der vreemdelingen door dezen uit hunne huizen en eigendommen werden weggejaagd (2) en levert dus het bewijs dat de Vlamin-

(1) *Annales Cambriae*, ed. John Williams ab Ithel. London 1860, 8°, (Roll series) bl. 5.

(2) *Brut y tywysogion on the chonicle of the princes with a translation*, ed. John Williams ab Ithel. London 1860, 8° (Roll series) bl. 83.

gen, bij hun aankomst in Wales wel zinnens waren een kolonie te stichten — doel waarin zij dan ook geslaagd zijn.

Willelmus Malmesburiensis (1), Ordericus Vitalis (2) en Florentius van Worcester (3) weten trouwens ook een woord te reppen over de kolonisatie in Pembroke-shire : over de echtheid van de Vlaamsche nederzetting in Wales kan niet de minste twijfel bestaan. Geen enkel geschiedschrijver heeft dan ook het feit in opspraak durven brengen : Gantrel, Freeman, Varenbergh, Kervin de Lettenhove, Cunningham, Bense, Phillips, Owen en a. m. zijn het eens om het zonder aarzelen aan te nemen.

*
* *

De vraag luidt nu : van waar zijn die Vlaamsche kolonisten in Wales vandaan gekomen ? En hier begint de moeilijkheid. Gantrel meent het volgende : tijdens een overstrooming op hunne kust in 1103 zouden Vlamingen naar Engeland gevlucht zijn en er aan koning Hendrik I de toelating gevraagd hebben om zich ergens in het land te vestigen. Hendrik I zou ze eerst naar Northumbrië gezonden hebben om ze dan, vier jaar later, naar Wales te doen verhuizen — omdat ze niet goed overeenkwamen met de Normandiërs die in het Noorden van Engeland leefden (4). Freeman drukt het veel eenvoudiger uit : de Vlamingen zouden ten gevolge van een overstrooming direkt naar Wales gevlucht zijn

(1) WILLELMUS MALMESBURIENSIS, *Gesta regum Anglorum*, ed. Stubbs. London 1889, 8° (Roll series) II, bl. 365-66 en 477.

(2) ORDERICUS VITALIS, *Historia ecclesiastica*, ed. Le Prévost. Parijs 1835-55, 5 d., 8°, d. V, bl. 42-43.

(3) FLORENTIUS VAN WORCESTER, *Chronicon ex chronicis*, ed. Thorpe. London 1848-49, 2 d., 8°, d. II, bl. 64.

(4) GANTREL, *Memoire sur la part que les Flamands et d'autres Belges ont prise à la conquête de l'Angleterre par les Normands etc.* Gent 1839, 8°, bl. 32. Dit werk moet nog geraadpleegd worden voor al wat de betrekkingen tusschen Engeland en Vlaanderen betreft (X-XII eeuwen).

als "last of teutonic settlement in Britain" (1). Varenbergh (2) en Cunningham (3) nemen de stelling van Gantrel aan. Kervin de Lettenhove volgt Willelmus Malmesburiensis (waarover verder) zonder rekening te houden met de andere, tegenstrijdige en meer belangrijke bronnen (4). De Welsche geschiedschrijvers zooals Phillips en Owen zijn ten gunste van de stelling van Freeman.

Wij zullen de bronnen opnieuw zorgvuldig onderzoeken om, indien mogelijk, tot een nieuw besluit te geraken.

Ziehier, eerst en vooral, wat de steeds goed ingelichte Willelmus Malmesburiensis over de zaak weet te vertellen: "*rex Henricus... Flandrenses omnes Angliae accolae eo [in Wales] traduxit*" (5). De koning zou dus al de in Engeland wonende Vlamingen naar Wales gezonden hebben. Wij weten beslist dat dit niet gebeurd is: trouwens, in vele bronnen der XIIe eeuw — en wel voor de jaren die de nieuwe Vlaamsche immigratie van 1137 en volgende jaren voorafgaan — vinden wij bewijzen van de aanwezigheid van Vlamingen in alle gedeelten van Engeland, overal, in feite, waar ze sedert de ver-

(1) FREEMAN, *Norman Conquest*, d. V. London 1879, bl. 854-55 (App. CC).

(2) VARENBERG E. *Histoire des relations diplomatiques entre la Flandre et l'Angleterre au Moyen-Age*. Brussel 1874, 8°, bl. 66.

(3) CUNNINGHAM. *Growth of English industry and commerce*, d. I, 4^e ed. London 1905, 8°, bl. 186-87 en App. E, bl. 648 (dit zijnde de laatste uitgave van vroeger verschenen studie: *Alien immigrants to England*).

(4) KERVIN DE LETTENHOVE, *Histoire de Flandre*, I. Brussel 1849, 8°, bl. 345. — BENSE, J. F., *(Anglo-dutch relations from the earliest times to the death of William III)*. Den Haag 1925, 8°, bl. 14-15), gelooft dat graaf Robrecht II vijf honderd soldaten naar Engeland gezonden heeft ten uitvoering van de *Conventio* van 1101 en dat die huurlingen naar Wales overgebracht geweest zijn. Die *Conventio* (1103 en niet 1101) werd echter nooit uitgevoerd. Cf. KIENAST, *Die Deutsche Fürsten im Dienste der Westmächte*, d. I. Utrecht 1924, 8°, bl. 49 en vg.; G. DEPT, *Influences*, bl. 19 en vg.

(5) WILLELMUS MALMESBURIENSIS, *op. cit.*, bl. 477.

overing van 1066 gevestigd waren. De Vlamingen waren ten andere, zoo talrijk in Engeland dat zij onmogelijkerwijze allen in het Zuid-Westelijke schiereiland van Wales zouden kunnen leven hebben. Willelmus Malmesburiensis heeft dus een vergissing begaan. Doch wij onthouden van zijn verhaal dat Hendrik I de Vlamingen verplaatst heeft en dat de Vlaamsche kolonisten dus voor hun aankomst in Wales reeds in Engeland aanwezig waren. Florentius van Worcester zal ons overigens verder inlichten over de streek waar ze woonden voor de verhuizing: "*rex Anglorum Henricus Flandrenses qui Northymbriam incolebant cum tota supellectili sua in Waloniam transtulit et terram quae Ros nominatur incolere praecepit*" (1). De Vlamingen die in 1107 in Wales toekwamen woonden dus vroeger in Northumberland; ze verhuisden met al hunne goederen naar Wales; en dit bewijst eens te meer dat ze hier werkelijk een kolonie wenschten te stichten.

Twee andere bronnen echter nm. de *Brut y tywysogion* en de *Historia ecclesiastica* van Ordericus Vitalis geven ons teksten die onze thesis schijnen tegen te spreken. Na een eerste, oppervlakkige lezing van den tamelijk ingewikkelden tekst van de *Brut y tywysogion* zou men wel kunnen denken dat de *Brut* Gantrel's theorie staaft. Doch als men de bron zorgvuldig leest (2) weet men

(1) FLORENTIUS WORCESTER, *op. cit.*, II, bl. 64.

(2) Zie hier de Engelsche vertaling van den Keltischen tekst: "A certain nation not recognised in respect of origin and manners and unknown as to where it had been concealed in the Island for a number of years was sent by king Henry into the country of Dived. And that nation seized the whole country of Rhos, near the estuary of the river called Cleddy, having driven off the people completely. That nation as it is said was derived from Flanders, the country which is situated nearest to the sea of the Britons. This was on account of the encroachment of the sea on their country the whole region having been reduced to disorder and bearing no produce owing to the sand cast into the land by the tide of the sea. At last, when they could get no space to inhabit, as the sea had poured over the maritime land and the mountains were full of people so that all could not dwell there on account of the multi-

weldra orde te brengen in de verschillende aangehaalde feiten. Het verhaal van de *Brut* kan, ons dunkt, op de volgende duidelijke wijze samengevat worden :

1) een zekere natie die sedert jaren op het eiland vertoefde werd door Hendrik I naar Ros (7) gezonden ; 2) die natie was afkomstig uit Vlaanderen ; 3) haar verplaatsing was het gevolg van een overstrooming in de door haar [in Engeland] bewoonde streek ; daar geheel het platte land onder water lag en de bergen reeds dicht bevolkt waren vroeg zij een schuiloord aan Hendrik I die ze naar Ros zond.

Ons dunkt dat deze interpretatie zonder mogelijken twijfel de juiste is : de schrijver zegt inderdaad, terloops, dat de natie uit Vlaanderen afkomstig is en niet dat zij er pas van komt en hij bekent dat hij niet weet waar zij gedurende een zeker aantal jaren geleefd heeft. Het derde deel van het verhaal heeft betrekking niet op het tweede doch wel op het eerste deel en de overstrooming waarover sprake is gebeurd niet in Vlaanderen doch in Engeland zooals de laatste zin van den tekst het op een afdoende wijze bewijst. Hoe kon Gantrel trouwens het tegenovergestelde beweren ? De beschrijving van het landschap (platteland met bergen) past immers niet op Vlaanderen. Overigens is er in Vlaanderen sedert de zeetransgressie der IV-V^e eeuwen geen enkel overstrooming geweest die het land onbewoonbaar maakte en een emigratie tot gevolg had (8). Geen enkel Vlaamsch kroniekschrijver weet ook iets te vertellen over een XII eeuwsche uitwijking naar Engeland (9). We mogen dus gerust aannemen dat ook

tude of men and the scantiness of the land, that nation craved of king Henry and besought him to assign a place where they might dwell. And then they were sent into Rhos. n (Brut y tywysogion, ed. cit. bl. 83.)

(7) In Pembrokeshire.

(8) BLANCHARD, *La Flandre*. Parijs 1906, 8°, bl. 163 vg. Zie verder nota 1, bl. 24.

(9) Één enkel vlaamsche kroniek — van de XVe eeuw — spreekt

volgens de *Brut y tywysogion* de Vlamingen uit een ander gedeelte van Engeland naar Wales verhuisden.

Blijft Ordericus Vitalis. *Sub anno 1134* luidt het in de *Historia ecclesiastica*: “*In Flandria mare noctu redundavit et per VII miliaria repente diffusum, basilicas, turres atque tuguria pariter operuit et innumera hominum milia... pari periculo absorbit... Eodem anno... tunc Guali Britones... vehementer afficti sunt et plurimae regiones eorum Flandrensisibus datae sunt*” (1. Mag men er uit leiden dat de Vlamingen door een overstroming genoodzaakt werden uit Vlaanderen naar Wales te vluchten? Toch niet. Hier ook zijn twee goed te onderscheidene feiten aangehaald: 1) de overstroming in Vlaanderen; 2) de Vlaamsche kolonisatie te Ros. Nergens wijst Ordericus op een verband tusschen de twee deelen van zijn verhaal: hij beschrijft eerst den vloed van 1134 en dan, daar hij het toch over Vlaanderen heeft, vertelt hij iets over de Vlamingen in Wales. De tijdsaanwijzing *eodem anno*, die hier onjuist is, dient tot overgang (2). Ons dunkens zegt Ordericus Vitalis dus noch min noch meer dan de *Annales Cambriae*. We hoeven overigens geen te groot belang te hechten aan zijn schrijven; de *Historia Ecclesiastica* is bij verre na niet zoo hoog te schatten als de andere vermelde bronnen; voor het begin der XIIe eeuw en voor de feiten die betrekking hebben op Vlaanderen of op Engeland is de schrijver niet altijd goed ingelicht; we vinden er een bewijs van in zijn behandeling van de overstroming van 1135 die

over de kolonisatie en deze tekst geeft ons gelijk: “*Henricus rex Anglorum Wallenses sibi rebellantes subegit, traductis in eorum regione cunctis Flandrensibus qui in regno eius habitabant.* (*Chronicon Sancti Bavonis*, ed. DESMET, *Corpus Chronicorum Flandriae*, I. Brussel 1837, 4°, bl. 571 en xxxiii). De *Chronicon* heeft zijn inlichting waarschijnlijk uit Willelmus Malmesburiensis getrokken.

(1) ORDERICUS VITALIS, *op. cit.*, V, bl. 42-43.

(2) Dit misbruik van de tijdsaanwijzing is overigens meer bij Ordericus Vitalis terug te vinden.

wél gekend is doch bij verre na niet zoo belangrijk was als hij het ons wel zou willen doen gelooven (1).

Al onze bronnen zeggen dus hetzelfde met min of meer bijzonderheden: de Vlamingen werden uit Northumbrië naar Wales verzonden, en dit gebeurde in 1107, zooals blijkt uit de data der twee Keltische bronnen, de *Annales Cambriae* en de *Brut y tywysogion* (2).

Latere min betrouwbare kroniekschrijvers, zooals Brompton, hebben den tekst van de *Brut y tywysogion* misverstaan en dan ook al de feiten verward. Van die latere bronnen komt het verhaal der geschiedschrijvers der XIXe eeuw (3).

*
* *

Nu kunnen wij een stap verder gaan en ons afvragen: hoe zijn de Vlamingen in Northumbrië geraakt? Kunnen wij er hun aanwezigheid vaststellen voor 1104 — dus voor de zoogezegde (volgens Gantrel) verhuizing van Vlaanderen naar Northumbrië?

Een heele reeks oorkonden bewijzen dat aan de grens

(1) Zie b. v. L. TORFS, *Fastes et calamités publiques survenues dans les Pays-Bas et particulièrement en Belgique*. Parijs 1859, 8°, bl. 206. — E. VANDERLINDEN, *Chronique des évènements météorologiques en Belgique jusqu'en 1834*. Brussel 1924, 4°, bl. 36 en vg. (Acad. Roy. Belg. — Classe des Sciences, Mém. 4°, 2e série, t. VI, fasc. 1.)

(2) Willelmus van Malmesbury geeft geen datum. Florentius van Worcester spreekt van 1111, Ordericus van 1134 en de *Chronicon S. Bavonis* van 1104. (Zie de reeds aangehaalde teksten.) De *Brut y tywysogion* geeft weliswaar 1105, maar al hare data zijn twee jaar vooruit. Cf. PHILLIPS, *History of Pembrokeshire*, bl. 122 nota.

(3) Ziehier b. v. het verhaal van Brompton (XVe eeuw): "*His temporibus gens Flandriae propter desolationem patriae suae per jactantiam aequoreae arenae, diu vagabunda, locum habitandi a rege Henrico expetiit qui Orientalem plagam Angliae juxta fluvium Treysdae [= de Tweed] primo eis concessit, quos tandem postea sub anno regni sui XI in Westwaloniam apud Ros et Haverford traduxit*" (BROMPTON, *Chronicon* in TWYSDEN, *Scriptores historiae anglicanae*, d. X. London 1852, bl. 1003).

van Schotland (1) vele Vlamingen leefden die gedeeltelijk als huurlingen van den koning van Engeland dienst deden in het Engelsch leger, gedeeltelijk als landbouwers gevestigd waren. Ziehier o. m. enkele voorbeelden. Toen Willelmus Rufus in 1092 de stad Carlisle veroverde en er de hoofdstad van Cumberland van maakte noodigde hij uit, naar de nieuw aangeworvene streek, Franschen en Vlamingen die meer zuidwaarts woonden, om er het land te komen bebouwen (2). In 1080 werden in het Noorden, Vlamingen door Northumbiers aangevallen (3) en in 1068 kreeg een Vlaming, Robrecht van Komen, het bestuur over Northumberland (4). Al deze teksten bewijzen dat er Vlamingen waren in Northumberland. Een in het Angelsaksisch opgestelde oorkonde betoont iets meer en wel dat er heel veel Vlamingen woonden in Northumbrië.

Wij hebben het over een charter van Willem I gegeven in 1066-69 ten gunste van Aldred, aartsbisschop van York en waarin sprake is van "aenig man deth frencisc oder flemisc oder englisc" (5). Dit is, ter onzer kennis, de eenige archief-oorkonde waarin er gewag gemaakt wordt van Vlamingen. Altijd en overal worden alleen Franschen en Engelschen opgenoemd: dat Willem de Veroveraar het hier noodig geacht heeft speciaal de Vlamingen te citeeren schijnt ons wel te bewijzen dat ze heel talrijk waren in Northumbrië.

Daar wij verder door de pas aangehaalde teksten

(1) In Schotland zelf zijn er altijd veel Vlamingen geweest — vanaf de XIe eeuw. Zie daarover CHALMERS G. *Caledonia II*. Paisley 1887, bl. 600-604; DRAKE, *Eboracum*. Loudon 1786, f^o, bl. 101, 259, 308, 337, 360, 446, 609.

(2) HENRI VAN HUNTINGDON, *Historia Anglorum*, ed. Arnold (Roll series). Londen 1879. 8°, bl. 213.

(3) *Anglo-saxon cronicle*, ed. Thorpe. London 1867, 8° (Roll series), II, bl. 184.

(4) *Idem*, bl. 173

(5) H. W. C. DAVIS, *Regesta Anglo-normannorum*, I. Oxford 1913, 4°, bl. 118 n° II bis.

vernomen hebben dat de Northumbersche Vlamingen in strijd waren met de Angelsaksers en in gunst bij den koning Willem I, mogen wij besluiten dat ze met den Veroveraar in Engeland overgescheept zijn in 1066 en deel uitmaakten van de goed gekende Vlaamsche afdeeling van zijn veroveringsleger (1).

De Vlaamsche kolonisten in Wales hebben dus Vlaanderen verlaten in 1065-66; ze hebben deelgenomen aan de verovering van Engeland en hebben zich dan nedergezet in Northumbrië, waar zij het land bebouwden en vooral den strijd voerden tegen de laatste niet onderworpenen benden van het Noorden en ook tegen Schotland. In 1107 zijn ze van Northumbrië naar Wales verhuisd (2).

II.

Welke is nu de oorzaak van de Vlaamsche migratie geweest? Wel mogelijk is het dat Northumbrië in het begin der XIIe eeuw gedeeltelijk onder water lag, en daar juist waar de Vlamingen woonden; de beschrijving van het overstroomde land in de *Brut y tywysogion* past immers goed bij Northumbrië en alhoewel geen oorkonde een overstroming vermeldt voor 1107, toch weten wij dat de Northumbersche kust heel vaak door de zee aangetast werd in de middeleeuwen. Dit zou dus wel ten minste gedeeltelijk de oorzaak van de emigratie kunnen geweest zijn en in dit geval zullen de Vlamingen zelf van den koning een ander schuiloord gevraagd hebben.

Verder is niet uitgesloten dat de Vlamingen die zoo

(1) Over het aandeel der Vlamingen aan de verovering, vrg. R. H. GEORGE, *The contribution of Flanders to the Conquest of England (1065-86)*. *Rev. belge Phil. Hist.* V, 1926, bl. 81-101. Cf. ook GANTREL, *op. cit.*, bl. 1 vg.

(2) De geschiedschrijvers van Wales denken dat de Vlamingen bij zee in Wales aangekomen zijn. De traditionneele landingplaats is Sandy Haven, ten Noorden van Milford Haven. Cf. PHILLIPS, *Hist. Pembrokeshire*, bl. 127; OWEN, *Flemings in Pembrokeshire*, *Arch. Camb.* 5^e serie, XII (1895), bl. 101.

talrijk waren in Northumbrië er te invloedrijk werden naar de gedachte van den koning en van de daar wonende Normandiërs die vreesden dat hunne partijgenooten te machtig zouden worden in de grensstreek. De Vlamingen waren aan de noordelijke grensstreek welgekomen geweest zoolang het er op aankwam de Northumbiers te bekampen en op dat gebied hebben ze op een prachtige manier hun taak volbracht. Doch wanneer de orde hersteld was in het begin van de XIIe eeuw, zullen ze daar, zoo ook in andere plaatsen van Engeland ten laste gevallen zijn, en zooals Willelmus Malmesburiensis het zegt " *ut pro multitudine onerosi videntur* " (1).

Laat er ons echter bij voegen dat Hendrik I een heel ernstige reden had om de Vlamingen naar Wales te sturen: ze zouden er de Walliërs bekampen. De Vlamingen stonden inderdaad gekend om hunne groote dapperheid — gedurende de XIIe eeuw worden ze geprezen als de beste soldaten van den tijd en veel van de beroemde " *Brabancones* " zijn Vlamingen — en daarom ook werden zij in Engeland door den koning zoo goed onthaald telkens dat hij soldaten noodig had. Het ware jammer geweest zulk een oorlogskracht ongebruikt te laten na de overrompeling van Northumbrië, terwijl er een prachtig oorlogsveld was in Wales (2). Het prinsdom Wales was immers ver van onderworpen in het begin der XIIe eeuw (3); later nog zullen de koningen van Engeland verplicht zijn er oorlog te voeren tegen de Walliërs nm. Steven van Blois in 1136 (4) en Hen-

(1) WILLELMUS MALMESBURIENSIS, *op. cit.*, II, bl. 477.

(2) *Ibidem*, II, bl. 365-66. Cf. RHYS J. and BRYNOR J. D. *The Welsh people*, 4^e uitg. London 1906, 8°, bl. 28 en 30.

(3) WILLELMUS MALMESBURIENSIS, *op. cit.*, II, bl. 365; PHILLIPS, *Hist. of Pembrokeshire*, bl. 94-122; FREEMAN, *Norman Conquest*, V, bl. 107 sqq.

(4) *Gesta Stephani regis Anglorum*, in R. HOWLETT, *Chronicles and memorials of the reigns of Stephen, Henry II and Richard I*, d. III. London 1836, 8° (Roll series), bl. 12.

drik II in 1157 (1) en 1165 (2) De Vlamingen konden er dus een uiterst nuttige rol spelen; ze naar dat gevaarlijk grenspunt sturen dat is dan ook het hoofddoel van Henerik I geweest toen hij ze naar Wales zond. Of een overstroming in Northumbrië of — en — oneenigheid tusschen Vlamingen en Franschen in het Noorden er toe aanleiding gaven is, gelooven wij, van minder belang. Hoofdzaak is dat de Vlamingen de Walliers in bedwang zouden houden, zooals Willelmus Malmesburiensis het op een treffende wijze zegt: *qui [Flandrenses] eis [Wallensibus] pro clastro sint et eos perpetuo coerceant* (3).

En inderdaad, pas zijn de Vlamingen in Pembrokeshire aangekomen of ze beginnen een hardnekkigen strijd tegen de inwoners. Tot dan toe hadden de veroveraars de inheemsche inwoners uit hunne woningen niet gejaagd. De Vlamingen dachten beter. Ze zagen wel in dat het voor hen onmogelijk zou zijn in het land meester te blijven indien ze zich met de bevolking mengden. Ze namen dus een heel distrikt in beslag en onteigenden er de Walliers (4) die na bloedige aanvallen onder dewelke velen "*absque omni humanitatis respectu quasi canes interfecti sunt*" (5) zich verplicht zagen eindelijk geheel Pembrokeshire te ontruimen. Dit is niet op één dag geschied: de weerstand was hardnekkig en de *Annales Cambriae* en de *Brut y tywysogion* zijn vol aanhalingen van botsingen en gevechten tusschen Vlamingen en Walliers. In 1107 worden Vlamingen ver-

(1) WILLELMUS VAN NEWBURGH, *Historia rerum Anglicarum*, in HOWLETT, *op. cit.*, d. I, bl. 106-109; ROBERTUS VAN TORIGNY, *Chronica*, ed. Delisle, I. Rouen 1872, bl. 309-10.

(2) WILLELMUS VAN NEWBURGH, *op. cit.*, d. I, bl. 145; RADULPHUS NIGER, *Chronica*, ed. Anstruther (Caxton Soc.). London 1851, 8°, bl. 170.

(3) WILLELMUS MALMESBURIENSIS, *op. cit.*, d. II, bl. 366.

(4) *Brut y tywysogion*, *ed. cit.*, bl. 83.

(5) ORDERICUS VITALIS, *op. cit.*, d. V, bl. 43.

moord (1). In 1111 (2), 1112 (3) en 1115 (4) worden de Vlamingen hevig aangevallen. In 1116 wordt een Wallisch opperhoofd, Owein, door de Vlamingen gedood (5). Later komt het tot een echten oorlog en zijn de koningen van Engeland verplicht tusschen te komen om de Vlamingen te verdedigen (6). Kortom, van 1107 tot 1220 hebben de Vlamingen een echt "barrier" (7) gevormd tegen de Walliers: en dat was ook de hoofdbedoeling van Hendrik I geweest.

III.

De bedrijvigheid der Vlamingen in Wales beperkte zich echter niet tot het voeren van den oorlog tegen de Walliërs: ze koloniseerden het land in den vollen zin van het woord t. t. z. dat zij het bebouwden en uitbaatden. Pembrokeshire is een vruchtbare, opene lage vlakte, in de XIIe eeuw tamelijk dicht beboscht, en met een mild klimaat: een uitstekende streek voor bevolking en landbouw (8). Voor de Vlamingen was het een

(1) *Brut y tywysogion*, ed. cit., bl. 103.

(2) *Annales Cambriae*, ed. cit., bl. 36.

(3) *Brut y tywysogion*, ed. cit., bl. 123.

(4) *Annales Cambriae*, ed. cit., bl. 36.

(5) *Idem*.

(6) 1136: "tota Wallia in discordiam commota est, rupta pace inter Walenses et alienigenas maxime propter Flandrenses" — 1187: "pagus Ros a Walensibus devastatur et comburitur". *Annales de Margan*, in *Annales Monastici*, I, ed. Luard. London 1890, bl. 14 v.g.; FLORENTIUS VAN WORCESTER, op. cit., II, bl. 98 en *Annales Cambriae*, ed. cit., bl. 58-59; PHILLIPS, *Hist. of Pembrokeshire*, bl. 117, 119, 143, 145, 146, 278-79.

(7) Zie nog de *Brut y tywysogion*, ed. cit., bl. 139, 159, 161, 169, 199, 203, 239, 301, 307.

(8) "Est autem Walonia terra silvestris et pascuosa ipsi Angliae proxima vicinitate contermina ex uno ejusdem latere in longum juxta mare protensa cervorum quidem et piscium lactis et armentorum uberrima... ut fecundissima Britanniae nequaquam inferiorem aestimares". *Gesta Stephani*, in HOWLETT, ed. cit., d. III, bl. 10-11. — Cf. meer speciaal voor Pembrokeshire. A. DEMANGEON, *Les îles Britanniques*, bl. 182.

ander Vlaanderen. Ook schijnen ze heel snel hun nieuw land gewoon geworden te zijn. Eerst in Ros en Dungleddy gevestigd, verspreidden ze zich langzamerhand naar het Noorden toe om tot aan de Laugharne te geraken, rivier die de grens van hun grondgebied werd (1). Heel dat distrikt door hebben ze nieuwe bevolkingscentra gesticht wat bewezen wordt door de namen van de dorpen afgeleid van de namen der eerste Vlaamsche pioniers die door de oorkonden gekend staan, z. b. v. Tankardston van Tankard, kastellaan van Haverford (2) Jordanston van Jordan van Cantinton zoon van den Vlaming Aylwin (3); Wyston komt van Wys de Vlaming, stichter van de beroemde familie der Wogans (4), Lambston van Lambertus Echeners (5), Rogerston van Rogerus de Stoke (6). Vermelden wij nog Harmeston, Hubberston, Lambston, Leveston, Ripperston, Walterston en Uzmaston (7).

Door al die "veroveraars" werd met hardnekkigheid gewrocht aan de uitbating van den rijken bodem. In Wales werkten ze, zooals zij het in Vlaanderen altijd gedaan hadden; het landschap was veranderd, de levenswijze bleef dezelfde. Ze bebouwden op het vruchtbare land dat hen geschonken geweest was dezelfde

(1) PHILLIPS, *Hist. Pembr.*, bl. 124, 129.

(2) OWEN, *Old Pembrokeshire families*. London 1902, 8°, bl. 6-7

(3) *Idem*, bl. 19-22.

(4) *Idem*, bl. 35-45; PHILLIPS, *Hist. Pembr.*, bl. 126. Godebert de Vlaming, stichter van de familie La Roche, moet hier ook genoemd worden. Cf. OWEN, *op. cit.*, bl. 75 en PHILLIPS, *op. cit.*, bl. 126. Van die Godebertus is er ook spraak in de *Pipe Roll 1130-31*: "Godebertus flandrensis de Ros reddit compotum de XII marcis argenti pro terra quam Lambertus Echeners tenet". (*Magnus Rotulus Pipae 31 Henrici*, I, ed. HUNTER, bl. 137).

(5) Zie nota 6.

(6) "Rogerus de Stocke debet II. fug. pro terra et domibus qui fuerunt Gueri Flandrensis in Carleoleo" (*Magnus rotulus pipae bl. 442*). De *Brut y tywysogion*, *ed. cit.*, bl. 129 vermeldt ook een Vlaming: Gilbert zoon van Rickert.

(7) OWEN, *Flemings in Pembrokeshire*, bl. 105.

voortbrengselen als in Vlaanderen; evenals in Vlaanderen hadden zij kudde vee en zorgden ze voor een opbrengst van wol die ze zelf bewerkten om zoo de vlaamsche lakennijverheid ook in Wales in te voeren. Wol en lakens werden verkocht: de handel per zee en per land ging gepaard met den landbouw. In een woord: Pembroke-shire hebben de Vlamingen tot een lachende oase herschapen te midden der bergen bewoond door zuivere herders volkeren (1) een oase die gekend stond onder den naam van "little England beyond Wales", hetgeen wel een bewijs is dat het beschavingspeil van de kolonie hooger stond dan dit van het bergland.

Geen ander getuigenis willen wij er nog bijvoegen dan de onpartijdige, lofsprekende woorden van een vlaamschhater (2), Giraldus Cambrensis, die op het einde der XIIe eeuw de vlaamsche actie in Wales op de volgende treffende wijze beschreef: *erat autem gens haec originem a Flandria ducens ab Anglorum rege Henrico primo ad hos fines inhabitandum transmissa; gens fortis et robusta continuoque belli conflictu gens Kambrensis inimicissima; gens inquam lanificiis, gens mercimoniis usitatissima, quocumque labore sive periculo terra marique lucrum quaerere gens pervalida; vicissim loco et tempore nunc ad aratrum, nunc ad arma, gens promptissima; gens utique felix et fortis* (3).

GASTON GERARD DEPT.

(1) Zie nota 3.

(2) Giraldus Cambrensis, aartsdiaken van Brecknock (Wales) wilde de Vlamingen verplichten hem zekere tienden te betalen. GERARDUS CAMBRENSIS, *Opera omnia*, ed. J. S. Brewer, I. London 1861, 8° (Roll series), bl. 24, 28, Cf. PHILLIPS, *Hist. Pembr.*, bl. 236.

(3) GIRALDUS CAMBRENSIS, *op. cit.*, d. VI, bl. 83-84. De schrijver heeft Ros en Haxerford bezocht, *ibidem*, bl. 87-88. Zie ook *ibidem*, hoe de Vlamingen van Wales de toekomst voorspelden "in armis arietum dextris". Daar dit gebruik waarschijnlijk uit Vlaanderen kwam, is die tekst uiterst interessant voor de folklore.

Vg. met wat dezelfde schrijver zegt (*ibidem*, bl. 179-180) over de Walliërs: "non mercimoniis, non navigiis, non mechanicis artibus nec ullo prorsus nisi martio labore utantur".